

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента Баб'яка Андрія Васильовича на дисертацію Сара Олександра Васильовича «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Стан сфери державних закупівель в Україні викликає занепокоєння не тільки у представників правоохоронних органів, бізнес-організацій та української громадськості, а й у представників міжнародних організації та фондів, при цьому своє занепокоєння такі організації висловлюють через досить відчутні для економіки України фінансові санкції. Останніми роками сфера державних закупівель в Україні переживає складні часи, що має дуже негативні наслідки для розвитку економіки країни в цілому.

Державне майно є одним із найбільш привабливих об'єктів злочинних зазіхань, а сфера державних (публічних) закупівель є однією з найбільш криміногенних із цього погляду. «Перекачування» державних коштів у кишені недобросовісних державних посадовців і підприємців стало поширеним явищем. Злочинців приваблюють величезні кошти, які виділяються державою для закупівель товарів, робіт і послуг щороку. Особливо гостро ця проблема відчувається саме під час державних закупівель у сфері будівництва.

З огляду на означене, подана на рецензування робота, є, безперечно, актуальною як у практичному, так і в теоретичному плані.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до керівних документів, оголошених Указами Президента України: Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки від 20.05.2015 року № 276, Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 року № 392, Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки від 11.05.2023

р. № 273, а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, визначених 03.03.2016 року Національною академією правових наук України. Тема дисертації затверджена вченою радою Міжнародного гуманітарного університету 09.10.2019 р., (протокол № 1), в остаточній редакції 06.07.2023 р. (протокол № 7), та відповідає темам науково-дослідної роботи Міжнародного гуманітарного університету «Екзистенційні виклики освіти, науки, безпеки та здоров'я в сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя» (№0123U101585) і кафедри кримінального права, процесу та криміналістики «Реформування кримінальної юстиції в умовах глобального інформаційного суспільства».

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, автор правильно визначив мету та завдання дослідження, обрав потрібну структуру та необхідні методики для його проведення. Опрацьовано достатню кількість бібліографічних джерел.

Емпіричним підґрунтям дослідження стали дані офіційної статистики Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, узагальнення вітчизняної судової практики, анкетування 175-ти слідчих, детективів, процесуальних керівників, прокурорів, працівників оперативних підрозділів, вивчення 126-ти кримінальних проваджень про правопорушення, пов'язані зі публічними закупівлями у сфері будівництва, та власний досвід автора щодо розслідування злочинної діяльності цього виду.

Таким чином, обґрунтованість і достовірність отриманих дисертантом результатів, висновків та пропозицій забезпечена використанням широкого кола наукових джерел, емпіричної бази, різноманітних методів та підходів наукового пізнання і не викликає сумнівів.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається тим, що дисертація є першим, здійсненим в умовах дії чинного кримінального процесуального законодавства та нормативної бази про публічні закупівлі і будівництво, монографічним дослідженням, що репрезентує методику розслідування кримінальних

правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва. Науковою новизною відзначаються такі положення:

вперше:

запропоновано сучасну методику розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, основними елементами якої є: класифікація досліджуваних кримінальних правопорушень; їх криміналістична характеристика (дані про типові ознаки предмета злочинного посягання і правового регулювання зазначеної сфери як елементу обстановки вчинення кримінальних правопорушень; способи їх учинення; «слідова картина»; характеристика правопорушника); обставини, що підлягають встановленню, типові слідчі ситуації, завдання і засоби їх вирішення на початковому етапі розслідування; планування та організація розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень; тактичні особливості окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань під час розслідування;

правову регламентацію публічних закупівель у сфері будівництва обґрунтовано як основу формування криміналістичної характеристики досліджуваних кримінальних правопорушень, а систему відповідних нормативноправових актів згруповано на законодавчому та підзаконному рівнях і класифіковано залежно від сфер суспільних відносин, що ними регулюються: публічних закупівель; будівництва, архітектури і землеустрою (характеризуються несиситемністю, дублюванням норм та потребують кодифікації); особливостей здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану в Україні;

визначено систему способів учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, що розподілені на групи: 1) основний спосіб корупційного збагачення («відкат»); 2) безпосередні способи: 2.1) загальні, властиві всім кримінальним правопорушенням, пов'язаним із публічними закупівлями; 2.2) специфічні для сфери будівництва, – із зазначенням їх «слідової картини» на рівнях індикаторів та можливих доказів;

окреслено специфіку обставин, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, яка визначає необхідність встановлення вже на початковому етапі розслідування: конкретних норм законодавства про публічні закупівлі чи сфери будівництва, що були порушені під час відповідної злочинної діяльності; факту невідповідності ціни закупленого товару, виконаних робіт чи наданих послуг у порівнянні з їх ринковою вартістю з метою доказування отримання «відкату»; конкретні способи вчинення кримінальних правопорушень, що вчинюються безпосередньо під час публічних закупівель, та ті, які є специфічними саме для сфери будівництва; особливості місця і часу вчинення розглядуваних кримінальних правопорушень; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (має значення для визначення питання про підслідність згідно ст. 216 КПК); факт того, що предметом злочинного зазіхання були саме бюджетні кошти; належність підозрюваних до службових осіб замовника закупівлі, або учасника її процедури, або державних органів, що здійснюють наглядові чи контрольні функції; обставини згідно з п. 6 ст. 91 КПК;

теоретично обґрунтовано і надано практичні рекомендації з організації на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, тактичної операції «Документування неправомірної вигоди», що має на меті фіксацію «відкату» шляхом затримання злочинців «на гарячому» за ст.ст. 368, 369 КК та здійснюється як контрольоване вчинення відповідних діянь згідно з п. 71 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» чи в правовому режимі НСРД, передбаченої ст. 271 КПК України, – контроль за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту.

удосконалено:

теоретичні знання про стан наукової розробленості проблеми розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, шляхом розподілу наукових досліджень за розглядуваною тематикою за часом на основі правових реалій, в яких вони

здійснювалися, де відповідним рубіконом, що суттєво змінив нормативно-правову регламентацію, є Закон України «Про публічні закупівлі»;

розуміння елементів обстановки вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва: часу їх вчинення (охоплює періоди планування закупівлі, подання заявок, проведення конкурсу, виконання договору із обов'язковим врахуванням кримінально-правових положень моменту закінчення правопорушень); місця вчинення (віртуальний простір проведення електронних торгів та при будівельних роботах, – їх місце проведення);

типові тактичні ситуації початкового етапу розслідування, кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, із розподілом їх за ознакою джерела надходження приводів для відкриття кримінального провадження;

алгоритми системи слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження про публічні закупівлі у сфері будівництва;

набули подальшого розвитку:

класифікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, за критеріями сфери протиправної діяльності та конкретизованого способу вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень;

характеристика особи, яка вчинює кримінальні правопорушення, пов'язані із публічними закупівлями у сфері будівництва, на основі її класифікації залежно від виконуваних функцій під час злочинної діяльності:

службові особи замовника закупівлі; учасник процедури закупівлі; службові особи державних органів, що здійснюють наглядові чи контрольні функції, або виконують допоміжні функції (пособництва);

завдання початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, та алгоритми способів їх вирішення;

рекомендації щодо планування та організації розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, зокрема в частині типізації слідчих версій;

тактичні рекомендації щодо особливостей окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні, дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки і пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і можуть бути використані у:

правотворчості – для систематизації або кодифікації законодавства і підзаконних нормативно-правових актів сфери публічних закупівель, будівництва, архітектури і землеустрою, а також правового регулювання протидії кримінальним правопорушенням, що вчинюються у зазначеній галузі;

практичній діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, детективів, оперативних підрозділів;

науково-дослідній діяльності та навчальному процесі – для подальшої розробки методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, та під час проведення занять з дисциплін «Криміналістика», «Основи оперативно-розшукової діяльності», «Основи кримінального аналізу» (акт впровадження Міжнародного гуманітарного університету від 07.09.2023).

Повнота викладу результатів в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження Сара О.В. достатньо мірою висвітлені у 8-ми наукових працях, із них 3 статті у наукових фахових виданнях, одна публікація у виданні іноземної держави та 4 тезах доповідей на конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Однак, як і при дослідженні будь-якої достатньо складної і нової теоретичної проблеми, в зазначеній дисертації міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і звісно, насамперед, напрямами подальшої

розробки відповідної проблематики. Водночас, варто зауважити, що наведені далі недоліки не впливають в цілому на позитивний та цінний для науки характер дисертації. Отже, слід вказати і на певні дискусійні моменти дослідження, зокрема:

1. Дисертантові було б доречно відобразити у дисертації міжнародний досвід розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва.

2. У підрозділі 3.2 «Планування та організація розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з публічними закупівлями у сфері будівництва», дисертант зазначає про взаємодію. Але суть і особливості взаємодії слідчого і оперативного працівника Національної поліції України при розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, не розкриваються у повній мірі.

3. Також в рамках підрозділу 3.2 на стор. 129 та у висновках роботи на стор. 194 автор слушно наголошує на важливості проведення під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва, такої негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої ст. 269¹ КПК України, як моніторинг банківських рахунків. Водночас, на думку опонента, значення цієї слідчої дії у розслідуванні досліджуваних кримінальних правопорушень потребувало б більш докладного її розгляду, принаймні на рівні питань організації, документального оформлення результатів НСРД та їх використанні у кримінальному судочинстві.

4. На думку офіційного опонента робота тільки б підсилила свою практичну складову, коли б дисертант впровадив її результати у практичну діяльність і отримав акт впровадження.

Зазначені зауваження лише указують на складність та багатоаспектність теми дисертаційної роботи, є елементом наукової дискусії або мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, теоретичне і практичне значення отриманих в ній результатів та не знижують в цілому високий науковий рівень дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час ознайомлення з дисертаційною роботою проявів академічної не доброчесності не виявлено.

Висновок. Дослідження Сара Олександра Васильовича за темою «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із публічними закупівлями у сфері будівництва» є завершеним монографічним дослідженням, що містить раніше не захищені наукові положення, що у сукупності розв'язують важливе наукове та прикладне завдання. Дисертація виконана державною мовою, відповідає вимогам п.6-8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759), а її автор – Олександр Васильович Сара, за результатами успішного захисту, – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету №2 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

24. 01 2024

Андрій БАБ'ЯК